

В.О. Бабенко, канд. техн. наук, доцент,
Харківський національний аграрний університет
ім. В.В. Докучаєва

ВИКОРИСТАННЯ СИСТЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИ ПРИЙНЯТТІ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ В ІННОВАЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ АПК

АНОТАЦІЯ. У статті досліджені системи інформаційного забезпечення, механізми розробки, впровадження та функціонування інформаційних систем і технологій, розглянуто інструментальні засоби проектування та створення систем інформаційного забезпечення при прийнятті управлінських рішень в інноваційній діяльності на підприємствах АПК. Ключові слова: система інформаційного забезпечення, інноваційні технології, інноваційна діяльність, інформаційно-управлінська система, автоматизація прийняття управлінських рішень на підприємствах АПК.

АННОТАЦИЯ. В статье выполнен обзор и анализ систем информационного обеспечения, исследованы механизмы разработки, внедрения и функционирования информационных систем и технологий, рассмотрены инструментальные средства проектирования и создание систем информационного обеспечения при принятии управленческих решений в инновационной деятельности на предприятиях АПК.

Ключевые слова: система информационного обеспечения, инновационные технологии, инновационная деятельность, информационно-управленческая система, автоматизация принятия управленческих решений на предприятиях агропромышленного комплекса.

In the articles they are executed survey and systems analysis information input is investigated the mechanisms of development, introduction and the functioning of information systems and technologies, instrument means of design and the creation of the systems of information input with making of administrative decisions in the innovation activity in the enterprises of the agribusiness.

The keywords: the system of information input, innovation technologies, innovation activity, information-administrative system, the automation of making administrative decisions in the enterprises of the agribusiness.

Постановка проблеми. Згідно указу президента України в підготовленому проекті «Національна доктрина реформування та розвитку агропродовольчого комплексу України» місією агропродовольчого комплексу України проголошується забезпечення продовольчої безпеки держави, виведення України в число найбільш розвинених в аграрному відношенні країн світу та створення економіч-

ної бази для підвищення добробуту сільських жителів та розвитку сільських територій [14]. Забезпечити більш повне використання існуючого потенціалу можливо, за умови продовження та поглиблення аграрних реформ, спрямованих на формування ефективної інноваційно-технологічної, цінової, податкової, бюджетної, фінансово-кредитної та страхової політики держави. Сільське господарство повільніше за інших пристосовується до економічних і технологічних умов, що змінюються. Це ускладнює прийняття рішень з управління виробництва нової продукції залежно від потреб ринку.

Законом України від 20.05.2010 р. № 2278-VI «Про Державну програму економічного і соціального розвитку України на 2010 рік» затверджена Державна програма економічного та соціального розвитку України на 2010 рік [6], яка розроблена у відповідності з положеннями програми Президента України В.Ф. Януковича «Україна для людей» та Угодою про створення Коаліції депутатських фракцій «Стабільність і реформи» у Верховній Раді України шостого скликання, прогностичними макропоказниками економічного та соціального розвитку України на 2010 рік. Отже, основною метою реформування АПК як складової економіки України є перетворення його на високоефективний, конкурентоспроможний на внутрішньому та зовнішньому ринках сектор економіки держави, що також вимагає участі держави в підтримці інноваційних технологій в аграрному секторі економіки України.

Відповідно до державних актів і положень: закони України «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України», «Про інноваційну діяльність», «Про наукову і науково-технічну експертизу», «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки», «Про спеціальний режим інвестиційної і інноваційної діяльності технологічних парків», Концепція науково-технологічного та інноваційного розвитку України [4, 5, 7—11], інші закони України націлюють підприємства агропромислового комплексу (АПК) на вирішення нових завдань по вдосконаленню їх організаційної й управлінської діяльності на основі прийняття компетентних управлінських рішень, які базуються на комплексній автоматизації й оптимізації управління інноваційними процесами (ІП). Ефективні управлінські рішення, що пов'язані з цими процесами, потребують від підприємств агропромислового комплексу України вирішення нових задач по вдосконаленню їх організаційної й управлінської діяльності на основі комплексної автоматизації й оптимізації управління інноваційними процесами [1].

Актуальність теми дослідження визначається тим, що в умовах зростаючої конкуренції, яка призводить до зростання обсягів і ускладнення процесів виробництва, аналізу, планування, управління, внутрішніх і зовнішніх зв'язків з постачальниками, посередниками й т. ін. на підприємствах АПК, потрібні нові цілісні концепції, інструментальні засоби прийняття управлінських рішень, нові теоретико-методологічні підходи проектування систем інформаційного забезпечення управління інноваційною діяльністю на підприємствах АПК.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню дослідження механізмів прийняття управлінських рішень на підприємстві присвятили свої роботи багато вітчизняних та закордонних вчених: Р. Акофф, О.М. Алімов, В.Н. Амітан, Я.Г. Берсуцький, С. Бір, І.П. Булеєв, О.М. Бутнік, В.В. Вітлінський, В.М. Вовк, В.М. Геєць, Ю.А. Дайновський, Л.Г. Євланов, В.Я. Заруба, Р. Кіні та ін. Однак багато прикладних питань, пов'язаних з використанням систем інформаційного забезпечення при прийнятті управлінських рішень в інноваційній діяльності на підприємствах АПК, усе ще вимагають конструктивного вирішення.

Крім того, дослідженню теоретичних і методологічних аспектів розвитку інноваційних технологій, формуванню і застосуванню економічних, інформаційно-аналітичних систем і баз даних в управлінні виробництвом присвячені роботи багатьох учених: О. Амоша, Ф. Басс, Л. Водачек, О. Водачкова, Н. Мончев, И. Перлаки, В. Покропивний, Й. Шумпетер, Э. Роджерс, Б. Санто, Б. Твісс, В. Хартман й ін. У працях цих учених вироблено фундаментальні теоретичні положення, подано розгорнутий аналіз і прогноз розвитку процесу просування у виробництво досягнень науково-технічного прогресу (НТП), запропоновано методики визначення ефективності їхнього використання. При цьому вирішення завдань проектування систем інформаційного забезпечення управління інноваційними технологіями на підприємствах АПК, інформаційно-аналітичних систем прийняття управлінських рішень і інструментальних засобів проектування та створення систем інформаційного забезпечення для прийняття управлінських рішень в інноваційній діяльності на підприємствах АПК не знайшли необхідного й достатнього відображення в дослідженнях учених, що й визначило актуальність теми дослідження.

Формулювання цілей статті. Досліджено системи інформаційного забезпечення, механізм розробки, впровадження та функціонування інформаційних систем і технологій, інструментальних засобів проектування та створення систем інформаційного

забезпечення при прийнятті управлінських рішень в інноваційній діяльності на підприємствах АПК.

Виклад основного матеріалу дослідження. З метою досягнення підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва, забезпечення конкурентоспроможності сільгоспродукції у функціонуванні агропромислових підприємств все більше значення має прийняття управлінських рішень в інноваційній діяльності на підприємствах, зокрема, аграрного сектора економіки. В умовах ринкової економіки чимало підприємств пропонують нові ідеї, виступаючи одночасно рушійною силою НТП і суб'єктом доведення цих ідей до стадії практичного впровадження, завдяки чому досягають стабільного становища на ринку.

З поняттям «інноваційна діяльність» безпосередньо пов'язано поняття «інновація». В економічній літературі термін «інновація» інтерпретується як перетворення потенційного науково-технічного прогресу в реальний, котрий втілюється в нових продуктах і технологіях [13]. Інноваційний продукт характеризується вищим технологічним рівнем, новими споживчими якостями товару або послуги порівняно з попереднім продуктом.

З обліком ДЕРЖСТАНДАРТ 31279-2004 інновація є кінцевим результатом діяльності з реалізації нового або вдосконалення реалізованого на ринку продукту, технологічного процесу й організаційно-технічних заходів, використовуваних у практичній діяльності. Інноваційна діяльність (англ. innovation — нововведення) — діяльність, спрямована на використання й комерціалізацію результатів наукових досліджень і розробок, випуск на ринок нових конкурентоспроможних товарів і послуг [15].

Під управлінням підприємством розуміється організація діяльності підприємства з урахуванням змін у навколишньому економічному середовищі. Завдання управління полягає у відстеженні внутрішніх і зовнішніх процесів і адекватному реагуванні на них, у результаті чого зміни економічних умов можуть сприяти розвитку підприємства, а не наносити йому збиток [12]. Причому будь-якому підприємству необхідна функція управління як динамічного процесу, що дозволяє передбачати й урахувати зміни, зовнішнього середовища й, пристосовуючись, адаптувати внутрішні фактори виробництва для свого розвитку.

Таким чином, використання інформаційних технологій в АПК передбачає:

- первинну переробку та зберігання продукції задля усунення проблем у переробних підприємствах АПК;
- зменшення в часі тривалого технологічного процесу;

- приведення у відповідність витрат і отриманої продукції, а також доходів від її реалізації,
- забезпечення безперерйного відтворювального процесу в агропромисловому виробництві;
- забезпечення внутрішнього ринку конкурентною наукоємною продукцією та виходу з нею на світовий ринок;
- упровадження інновацій у напрямку біологізації технологій виробництва продукції рослинництва та способів управління продуктивним процесом рослин;
- упровадження інноваційних технологій з виробництва молока на комплексах з безприв'язним утриманням корів;
- інноваційні технології та обладнання для екологічно безпечних ферм;
- виробництво екологічно чистої продукції.

Управлінське рішення — вибір, що повинен зробити керівник у процесі здійснення їм функцій управління та вирішення конкретних організаційних завдань. Управлінське рішення покликане забезпечити просування до поставлених перед організацією орієнтирам, цілям. Тому найефективнішим управлінським рішенням є вибір, що буде реалізований і внесе найбільший вклад у досягнення кінцевої мети [3]. Таким чином, управлінське рішення — це вибір оптимальної альтернативи, здійснений керівником у рамках його посадових повноважень і компетенції з урахуванням факторів зовнішнього й внутрішнього середовища організації й спрямований на досягнення цілей організації.

Обґрунтованим може бути лише те рішення, що прийняте на основі достовірної, систематизованої й науково обробленої інформації, що досягається використанням наукових методів розробки й оптимізації рішень. Таким чином, наукова обґрунтованість рішення забезпечується наступними основними факторами:

- урахуванням вимог об'єктивних економічних законів і закономірностей;
- знанням і використанням тенденцій розвитку об'єкта управління;
- наявністю повної, достовірної й науково обробленої інформації;
- наявністю спеціальних знань, освіти й кваліфікації особи, що приймає рішення;
- знанням і застосуванням основних рекомендацій менеджменту та теорії прийняття рішень;
- використанням засобів інформаційного забезпечення для прийняття управлінських рішень.

Крім усього, необхідно ще раз відзначити, що ефективність виробництва, підвищення продуктивності праці, зниження витрат забезпечуються, насамперед, своєчасним прийняттям управлінських рішень, заснованих на необхідній і достовірній інформації. Для виконання цих завдань необхідно забезпечити якісну реалізацію системи інформаційного забезпечення на підприємстві за допомогою розробки й впровадження інформаційних систем для прийняття управлінських рішень в інноваційній діяльності підприємства [2].

Основне завдання при проектуванні інформаційних технологічних систем для прийняття управлінських рішень — забезпечення обліку й управління виробничо-господарськими процесами підприємства на основі методів обробки й аналізу інформації про фактичний стан його виробничої й фінансової діяльності. При цьому головною метою інформатизації є підвищення ефективності основних виробничо-господарських процесів. У даній роботі пропонуються наступні вимоги до проектованої системи інформаційного забезпечення: 1) високий ступінь адаптивності, 2) дружній користувальницький інтерфейс, 3) надійний захист на рівні кінцевого користувача, 4) можливість публікації й надання доступу до внутрішніх звітів і документів через загальний корпоративний портал, 5) багатомірний аналіз даних, 6) власний інструмент моделювання й керування бізнес-логікою підприємства, 7) модульне відновлення, 8) доступ до даних для вирішення поточних динамічних завдань планування й управління.

Висновки. Таким чином, у даній роботі виконано дослідження систем інформаційного забезпечення, зроблено аналіз теоретико-методологічних аспектів проектування систем інформаційного забезпечення й їхнього використання при прийнятті управлінських рішень в інноваційній діяльності на підприємствах АПК. Завдяки наявності програмного забезпечення для прийняття управлінських рішень в інноваційній діяльності агропромислові підприємства при необхідності значно збільшують виробництво продукції, поліпшують її якість, істотно підвищують продуктивність праці, забезпечують економію ресурсів і, насамперед, енергоносіїв, а також охороняють довкілля, успішно вирішують соціальні питання.

Література

1. *Бабенко В.О.* Інформаційне забезпечення впровадження та функціонування інноваційних технологій на переробних підприємствах АПК. — Науковий Вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З.

Гжицького. Серія «Економічні науки». — Том 13. — № 1(47). — Ч. 1. — Львів, 2011. — С. 19—23.

2. *Бабенко В.О.* Технологія використання автоматизованої інформаційно-аналітичної системи стратегічного управління підприємствами переробки сільськогосподарської продукції // Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Реформування економіки України: стан та перспективи». 17—18 грудня 2009 р. — Київський державний економічний університет. — К.: КНЕУ, 2009. — С. 14—16.

3. *Борисов А.Б.* Большой экономический словарь. — М.: Книжный мир, 2003. — 895 с.

4. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо спеціального режиму інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків» від 11.05.2004 № 1702-IV.

5. Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» від 23.03.2000 № 1602-III.

6. Закон України «Про Державну програму економічного і соціального розвитку України на 2010 рік» від 20.05.2010 г. № 2278-VI.

7. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 № 40-IV.

8. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 13 грудня 1991 року №1977-XII.

9. Закон України «Про наукову і науково-технічну експертизу» від 10.02.1995 № 51/95-ВР.

10. Закон України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» від 11.07.2001 № 2623-III.

11. Концепція науково-технічного розвитку галузей агропромислового виробництва України на період до 2015 року (наказ Міністерства аграрної політики України від 10 квітня 2008 р. № 240).

12. *Липунцов Ю.П.* Управление процессами. Методы управления предприятием с использованием информационных технологий. — М.: АйТи, ДМК, 2003. — 224 с.

13. Толковый словарь «Инновационная деятельность». Термины инновационного менеджмента и смежных областей (от А до Я) / Отв. ред. В. И. Суслов: 2-е изд., доп.: Сибирское университетское издательство, 2008. — 224 с.

14. Указ президента України «Про затвердження Національної доктрини реформування та розвитку агропродовольчого комплексу України» (Проект) від 07.09.2010.

15. <http://uk.wikipedia.org/wiki> [Електронний ресурс].

Стаття надійшла до редакції 10.03.2011 р.